

*О.П. Гетманець, канд. економ. наук,
доцент Ун-ту внутр. справ,*

А.В. Лебедь, слідчий Полтавського РВВС

ФІНАНСОВІ САНКЦІЇ ЯК ЗАСІБ НАПОВНЕННЯ ДЕРЖБЮДЖЕТУ

Наповнення Державного бюджету України є однією з центральних проблем економіки нашої країни. Більшу частину доходів бюджету складають податки, збори, інші обов'язкові платежі. Завдання забезпечення повного та своєчасного їх надходження покладено на уповноважені органи фінансового контролю (зокрема, на Державну податкову службу), і у зв'язку з цим стає зрозумілим те значення, яке має діяльність цих органів. Чим більш ефективно вони працюють, тим більше податкових правопорушень викривається і тим більше наповнюється Держбюджет та місцеві бюджети.

Найбільш дієвою формою відповідальності за даний вид правопорушень є фінансові санкції. Фінансові санкції являють собою покарання уповноваженим органом платника податків за скоєння податкового правопорушення у порядку, встановленому фінансово-правовими нормами, з метою реалізації суспільних інтересів по забезпеченню грошових надходжень до бюджету.

Фінансова відповідальність за порушення податкового законодавства виступає у формі:

- стягнення всієї суми прихованого або заниженого платежу до бюджету у формі податка;
- штрафу (який накладається податковим органом);
- пені, яка стягується з платника за затримку внесення податка.

Фінансові санкції – це самостійний вид санкцій. Їх відмінність від кримінальних, адміністративних, дисциплінарних санкцій виявляється у ряді особливостей. По-перше, фінансові санкції стягуються тільки в грошовій формі. Інші види відповідальності виключно в грошовій формі не виражаються. Так, дисциплінарна відповідальність може проявлятися у вигляді догани, зняття з посади, позбавлення премії і т.п. Кримінальним кодексом передбачено вісім видів покарань, з яких один тільки штраф виступає у грошовій формі. Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає сім видів відповідальності, з яких тільки штраф виступає у грошовій формі. По-друге, суб'єктом фінансової відповідальності можуть бути не тільки громадяни, але й юридичні особи. До кримінальної, адміністративної, дисциплінарної відповідальності можуть бути притягнуті виключно фізичні особи. Суб'єктами ані кримінальних, ані адміністративних чи дисциплінарних правопорушень юридичні особи бути не можуть. По-третє, в фінансових санкціях проявляється єдність правозахисної та правовстановчої функцій. Фінансові санкції забезпечують повне відшкодування

збитків, завданих податковим правопорушенням. Інші види санкцій часто не дозволяють повністю відновити положення, що існувало до правопорушення, тому що шкода, заподіяна відповідними видами правопорушень, є безповоротною. По-четверте, фінансові санкції застосовуються тільки поряд з кримінальною, адміністративною або дисциплінарною відповідальністю. Це обумовлено тим, що за кожним конкретним податковим правопорушенням стоїть вина фізичної особи. І якщо фінансові санкції застосовуються до юридичної особи, то конкретна посадова особа цієї юридичної особи, діянням якої було фактично скоєно дане правопорушення, не повинна уникнути відповідальності.

Діяння, за які накладаються фінансові санкції, і розміри цих санкцій регламентуються Законами України «Про оподаткування прибутку підприємств», «Про Державну податкову службу в Україні», Декретом Кабінету Міністрів України «Про стягнення не внесених у строк податків та неподаткових платежів» і т.п. Зокрема, 5 лютого 1998 року в Закон України «Про Державну податкову службу в Україні» були внесені зміни та доповнення, які визначили право органів Державної податкової служби застосовувати до підприємств, установ, організацій фінансові санкції [3, ст.11, п.7].

Але фінансові санкції виконують не тільки функцію попередження податкових правопорушень. Вони самі по собі є джерелом доходів Держбюджету. Значність розмірів фінансових санкцій, що стягуються, призвела до того, що у розділі доходів Держбюджету з'явилася стаття «Штрафи та фінансові санкції». Дана стаття доходів уперше знайшла своє відображення у Законі України «Про Державний бюджет на 1998 рік» [2, ст.6]. По цій статті передбачалося отримати 64.612 тис. грн. при загальній сумі доходів 21.101.050,9 тис. грн. В Законі України «Про Державний бюджет на 1999 рік» ця стаття збережена. При цьому від штрафів та фінансових санкцій передбачалося отримати 43.680 тис. грн. при загальній сумі доходів 23.895.260,8 тис. грн. [4, ст.3].

Об'єднання штрафів та фінансових санкцій в одній статті вказує на співвідносність доходів Держбюджету, отриманих окремо від штрафів та фінансових санкцій. Таким чином, фінансові санкції являють собою самостійне джерело доходів бюджету.

Але, з іншого боку. Закон України «Про бюджетну систему України» у переліку доходів Державного бюджету України (ст.11) не визначив такого джерела доходів, як фінансові санкції. Але цей факт можна пояснити тим, що у кінці переліку є фраза «інших доходів, встановлених законодавством України» [1, ст.11]. Цю статтю доцільно було б доповнити таким джерелом, як фінансові санкції, тому що цей вид має свою специфіку – він є по своїй суті, з одного боку, податком, збором, обов'язковим платежем, який не був сілачений добровільно, а, з іншого боку, покаранням за правопорушення. Але саме ця функція фінансових санкцій і вступає у протиріччя з Законом України «Про бюджетну систему України». Справа у тім, що по-

даткові платежі є основним джерелом доходів Держбюджету. А ст. 39 вказаного закону визначає відповідальність за порушення бюджетного законодавства [1, ст.39]. При цьому про фінансові санкції як вид відповідальності не згадується. Тому потрібно доповнити ст. 11, 39 Закону України «Про бюджетну систему України», оскільки ці статті на теперішній час є застарілими і не повністю відповідають реаліям, що склалися. Зокрема, у ст. 11 «Доходи Державного бюджету України після рядка «плати за спеціальне використання земельних ресурсів;» слід помістити рядок «штрафів і фінансових санкцій», а абзац 1 ст. 39. «Відповідальність за порушення законодавства про бюджетну систему України» доповнити рядками «зниження ставок податків, зборів, інших обов'язкових платежів;», «невнесення у строк податків, зборів, інших обов'язкових платежів». У кінці абзаца 2 ст. 39 потрібно поставити кому і доповнити його словами: «а фізичні та юридичні особи несуть також фінансову відповідальність». Запропоновані зміни більш точно відобразили б сучасну концепцію формування бюджету.

Список літератури:

1. Закон України «Про внесення змін і доповнень в Закон Української РСР «Про бюджетну систему Української РСР» 253-95// Відомості Верховної Ради України 1995. №26. 2. Закон України «Про Державний бюджет України на 1998 рік» від 30.12.97 796/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. №21. 3. Закон України «Про внесення змін і доповнень в Закон України «Про Державну податкову службу в Україні» від 5.02.98 83/98-ВР// Відомості Верховної Ради України. 1998. №29. 4. Закон України «Про Державний бюджет України на 1999 рік» від 31.12.98 378-ХІУ// Відомості Верховної Ради України. 1999. №8.

Надійшла до редколегії 12.01.2000

Є.В. Карманов, здобувач каф. цивільно-правових дисциплін Ун-ту внутр. справ

ВАЛЮТА ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Підвищення ролі валюти у господарстві України обумовлено розвитком ринкових відносин і поступовим переходом до повноцінної цивілізованої змішаної економіки.

В умовах функціонування ринкової економіки об'єктом валютного регулювання є валюта. Зміни валютного курсу суттєво впливають на розвиток як внутрішньогосподарських процесів, так і зовнішньоекономічних позицій України. Виходячи з мети нашого дослідження, вважаємо доцільним першочергово зупинитися на теорії об'єкта цивільних правовідносин.

Питання про об'єкт цивільних правовідносин є одним з найбільш дискусійних в теорії цивільного права. Огляд правової літератури з цього питання дав Ю.Толстой. Ми зупинимось тільки на тих поглядах, які уявляються нам найбільш характерними, і аналіз яких дозволить обґрунтувати нашу точку зору на валюту як об'єкт цивільних правовідносин.